

GESZTESI ENIKÓ

A ΣΦΡΑΓΙΣ HEKATAIOS FRAGMENTUMAIBAN

Az antik görög irodalom történetében Hérodotos történeti munkájához Akusilaostól Hekataioson át vezetett az út. A milétoi Hekataios az egyik legnagyobb jelenség a korai prózairodalomban és tudománytörténetben. Az ión ἱστορίη első tolmácsolója volt a görög-perzsa háborút megíró Hérodotos számára.¹ Az első író, aki magára vállalta azt a feladatot, hogy Anaximandros kozmológiai képének az emberiségre vonatkozó részét kitöltse az οἰκουμένη, azaz az emberek által lakott földfelszín leírásának segítségével, illetve azáltal, hogy az emberiség történetére nagyobb figyelmet fordít.

Hekataios a Kr.e. VI. század közepén, az 560–550-es években születhetett² arisztokrata családból, bejárta a perzsák befolyása alatt álló területeket, részt vett az iónok perzsák ellen indított felkelésében, történetíró lett, majd Kr.e. 494 után eltűnik a szemünk elől.

Az antik tradíció három művét ismeri a milétosinak. Ezekből a művekből Jacoby³ 373 töredéket idéz,⁴ közülük 311 Stephanos Byzantionnál őrződött meg, Strabóntól 8, Pausaniástól 4, Athenaiostól 8, a többi mind grammatikusoktól (lexikographusoktól és scholiastáktól) való. Vannak, akik két művét különítik el a töredékek alapján, s vannak, akik úgy tartják, hogy inkább három munkáról kell beszélni Hekataiosnál. Az antik tradíció mindazonáltal három munkáját említi. Az első egy kijavított térkép (πίναξ),⁵ amelyet Anaximandros nyomán készített. A testimoniumok leírása szerint Homéros, majd az ő munkáját folytató Anaximandros, illetve a vele egy városból származó Hekataios voltak a földrajz első művelői.⁶ Anaximandros először vázolta fel a lakott földet, majd Hekataios, aki sokat utazott, kijavította és pontosította elődje munkáját.⁷ (Ezt a térképet vihette magával Aristagoras, amikor Kleomenés spártai királyhoz utazott.⁸) Egy testimonium, művét nem említve, csak azt hangsúlyozza, hogy a milétoi főként a kerek lakott világ keleti részével foglalkozott, kutatásaiban inkább e területek érdekelték.⁹

¹ C. Schick: Studi sui primordi della prosa greca. Archivio Glottologico Italiano 40 (1955) 95: Hekataios volt a legnagyobb elődje, a szerző hivatkozik H. Diels hasonló kijelentésére H. Diels: Herodot und Hekataios. Hermes 22 (1887) 411.

² W. Spoerri: Hekataios. Der Kleine Pauly. München, Band 2. 977. S. West: Herodotus' portrait of Hecataeus. Journal of Hellenic Studies 111 (1991) 155: az 5. század elején már nem volt nagyon fiatal; W. A. Heidel: Hecataeus and Xenophanes. AJPh 64 (1943) 262.

³ A testimoniumok és a fragmentumok két jelentős kiadása: C. Müller: Fragmenta Historicorum Graecorum (FHG). I. Parisiis 1841; F. Jacoby: Die Fragmente der Griechischen Historiker (FGrHist) I. Berlin 1923. A dolgozat során Jacoby beosztását vettem alapul, mert Jacoby az akusilaosi és a hekataiosi töredékek esetén is logikus rendszerbe rendezte a hagyományozott töredékeket.

⁴ O. Musso: Un nuovo frammento di Ecateo Milesio? Athenaeum 61 (1973) 409–410. Még egy töredéket javasol a Περιήγησις fragmentumainak sorába a libyai területek egyik népével kapcsolatban (Ψύλλοι). E. Livrea: P. Laur. Inv. II/29: Ecateo? ZPE 39 (1980) 80: a szerző még egy Jacobynál nem szereplő fragmentumról beszél, melyet ión nyelvezete miatt, s mivel a stílusa a *periégésis* jeleit hordozza, Hekataios alkotásának tart (a papirusz szövege és a kommentár 76–80). Egy év múlva R. Führer azt bizonyítja, hogy a fragmentum hexameterben íródott, s néhány sora hésiódosi jellegű. R. Führer: Hexameterfragment in Forenz. ZPE 41 (1981) 61.

⁵ P. Tozzi: Studi su Ecateo di Mileto. V. La fortuna. Athenaeum 55 (1967) 322; Heidel: i. m. 262–263.

⁶ Jacoby T11ab.

⁷ Jacoby T12ab.

⁸ Hérod. V 49.

⁹ Jacoby T14: ...τὰ δὲ πρὸς ἀνατολὰς Ἑκαταῖος (sc. ἐχέγρασται)...

Hekataios másik műve, amelyből a legtöbb töredék maradt fenn, két címen ismert számunkra. Az egyik a Περίοδος γῆς, a másik pedig a Περιήγησις.¹⁰ Ez a cím sokkal gyakoribb és általánosabban használt, mint az előbbi. A Περίοδος cím inkább a lexikographusoknál jelent meg,¹¹ és kronológiailag korábbi. A Περίοδος γῆς cím pedig főleg a testimoniumokban fordul elő.¹² Ez az alkotás a másik kettőnél nagyobb jelentőségű,¹³ mi több, elmondható, hogy e mű nyomán tartják Hekataios a görög földrajz megalapítójának.¹⁴ A történelem és a földrajz e munkában szorosan összekapcsolódott, sőt minden bizonnyal a térkép és ez a geológiai alkotás egymásra épült és kiegészítette egymást. A munka két könyvből áll,¹⁵ amit a kutatók egy része szerint szerzője aligha jelölt közös címmel.¹⁶ A kutatók másik csoportjának véleménye alapján ezt a könyvbeosztást a mű terjedelme tette szükségessé, két tekercsen lehetett csak megörökíteni, és a felosztás egyértelműen Hekataios idejére nyúlik vissza.¹⁷

A Hekataiosnak tulajdonított töredékek kétségtelenül két csoportra oszthatók, de a fragmentumok megoszlása a két fő munka között nagyon egyenlőtlen. A fennmaradt 373 töredék közül 35 sorolható abba a munkájába, amely négy könyvből állt (a felosztás minden valószínűség szerint nem Hekataiosra megy vissza), és három címen vált ismertté: Ἱστορίαι, Ἡρωολογία és Γενεαλογία. Ha azt a 12 töredéket vesszük, amelyek a munkát cím szerint említik (frg. 1–12), azt látjuk, hogy a szerzők a Ἱστορίαι¹⁸-t négyszer, a Ἡρωολογία¹⁹-t mindössze egyszer, és a legtöbbször, összesen hétszer a Γενεαλογία²⁰-t nevezik meg Hekataios munkájának címéül. A Ἱστορίαι címmel azért találkozhatunk, mert az ókori historiográfiában gyakran nevezik így a történeti munkákat. A töredékek legnagyobb részében használt Γενεαλογία cím fennmaradását az magyarázza, hogy miként a töredékek elemzése nyomán Akusilaosnál is láthatjuk, a korai történeti munkákban genealógiákat írtak a szerzők. Tehát e cím alkalmazását formai okokkal magyarázhatjuk.²¹ Hekataios műve pedig alighanem tartalma alapján²² kapta a Ἡρωολογία²³ címet, mint ahogyan a fiatalabb Anaximandros munkáját is így említik,²⁴ bár ez nem olyan cím, amit egy modernebb, elődeit sok tekintetben meghaladni kívánó alkotó műve megkövetel.

A Γενεαλογία²⁵ négy könyvben íródott.²⁶ A szakirodalom egyetért abban, hogy a Periégēsis volt a korábbi munka, Kr.e. 510 körül íródott, a Γενεαλογία-t valamivel később, Kr.e. 490 körül

¹⁰ E. Moscarelli fesorolja műveit, a művét „*carta geografica*”-nak nevezi. *E. Moscarelli: Ecateo: verifiche e proposte. Atti della Accademia Pontaniana* 42 (1993) 129–146. 138–141.

¹¹ *Harpokratēs, Athēnaios, Suda.*

¹² *Athēnaios, Harpokratēs, Stephanos Byzantinos.*

¹³ W. Schmid–O. Stählin: *Geschichte der Griechischen Literatur* I. München 1929. 697.

¹⁴ H. Fränkel: *Dichtung und Philosophie des frühen Griechentums*. München 1962. 390; *Heidel*: i. m. 263–265. Xenophanēs azért kedvelhette és vett át anyagokat Hekataiostól, mert mindketten hittek egy egységben. Hekataiosnál az általa megismert világ egy egység, Xenophanésnél pedig az Isten és a világ alkot egy egységes egészet.

¹⁵ A szakirodalomban azonban létezik olyan elképzelés is, hogy a mű egyetlen könyvből állt.

¹⁶ M. Nink: *Die Entdeckung von Europa durch die Griechen*. Basel 1945. 15–16; *Fränkel*: i. m. 391; *Tozzi*: i. m. 326.

¹⁷ K. v. Fritz: *Die Griechische Geschichtschreibung*. Band I. Von den Anfängen bis Thucydides. Text. Berlin 1967. 53–54; G. Nenci: *Eracle e Cerbero in Ecateo Milesio. Parola del Passato* 41 (1955) 130–136.

¹⁸ *Jacoby frg.* 1b; *frg.* 2; *frg.* 4; *frg.* 5.

¹⁹ *Jacoby frg.* 8.

²⁰ *Jacoby frg.* 3; *frg.* 6; *frg.* 7; *frg.* 9–12.

²¹ *Tozzi*: i. m. 325–326.

²² Harpokratēs s. ἀδεφλίζειν: ἦρω ἐλεγειῶν.

²³ Ez a cím Schmid–Stählin: i. m. 696 lábjegyzete szerint Müller konjektúrája a Harpokratēs által, az előző lábjegyzetben hagyományozott kifejezés (ἦρω ἐλεγειῶν) helyett.

²⁴ *Athenaios* XI 498B.

²⁵ A kutatás számára felhasználható legfontosabb szakmunkák: F. Jacoby: *Die Fragmente der Griechischen Historiker* I. Berlin 1923. 7–16; F. Jacoby: *Kommentar*. Berlin 1923. 318–328; F. Jacoby: *Hekataios*. *PWRE* 7 1912 2733–2748; K. v. Fritz: i. m. 65–76; Band II. *Anmerkungen* 48–53; *Fränkel*: i. m. 395–398; A. Lesky: *Geschichte der Griechischen Literatur*. Bern 1971. 257–258; Schmid–Stählin: i. m. 696–697; S. Mazzarino: *Il pensiero storico classico* I. Bari 1966. 70.

írhatta a milétosi, de legkésőbb az V. század első felében.²⁷ A Γενεαλογίαι már történelmi könyv, amely a múlt különböző eseményeit foglalja össze, azt igyekszik felmutatni, ami ténylegesen volt, mindezt geológiai keretbe ágyazva, a Περιήγησις pedig annak leírása, ami a jelenben a lakott világról ténylegesen tudható. Ez a tény is azt támasztja alá, hogy a Γενεαλογίαι volt a későbbi, már kiforrott munka.

E művek ismertetése során vetődik csak fel igazán a kérdés, hogy rendelkezhetett-e Hekataios olyan programadó sorokkal, gondolatokkal, amelyekkel a későbbi nagy görög történetírók, mint például Hérodotos és Thukydidesz kezdték történeti munkáikat. Másképpen megfogalmazva a kérdést: Hekataios egyáltalán újított-e valamit, vagy sem, és melyik művében. Mivel a Περιήγησις-ben ilyen programadó egységet, illetve σφραγίς-t nem fedezhetünk fel, a fenti kérdések megválaszolásához érdemes az író Γενεαλογίαι című művének bevezetőjéhez folyamodni, s azt alapos elemzés alá vonni.

A frg. 1 prooimionnak²⁸ tekinthető Hekataios Γενεαλογίαι című művéhez. Ez a néhány sor azért is nagyon jelentős, mert programszerű gondolatokat mutat, s mint majd látszik, kapcsolódik mind az irodalmi elődök, mind pedig Hérodotos irodalmi elképzelésihez egyaránt.

Ἐκαταῖος Μιλήσιος ὧδε μυθεῖται † (1) τάδε γράφω, ὥς μοι δοκεῖ ἀληθέα εἶναι (2) † οἱ γὰρ Ἑλλήνων λόγοι πολλοί τε καὶ γελοιοί, (3) ὥς ἐμοὶ φαίνονται (4), εἰσίν.

A milétosi Hekataios így beszél: ezeket úgy írom meg, ahogyan nekem igaznak látszanak, ugyanis a görög elbeszélések nagy számúak, és nekem nevetségesnek látszanak.
(frg. 1a)²⁹

Ugyanez a gondolat, ugyanez a tartalom figyelhető meg Hésiodosznál is:

ἴδμεν ψεῦδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα,
ἴδμεν δ', εὖτ' ἐθέλωμεν, ἀληθέα γηρύσασθαι.

*Szánkon tarka hazugság, mind a valóra hasonlít,
tudjuk zengenni mégis a színigazat, ha akarjuk!*

Hés. Th. 27–28 (Ford. Trencsényi-Waldapfel I.)

Megfelel továbbá e mondat a szinte közmondásként használt πολλὰ ψεύδονται αἰοδαί kifejezésnek.

²⁶ A négy könyvre osztás minden bizonnyal nem Hekataios munkájának eredménye, de a szakirodalomban általánosan elfogadott.

²⁷ Jacoby Komm. 319: „...die *Ἱστορίαι* scheinen auch danach später als die *Periegesis*.“; Mazzarino: i. m. 1966 70; Schmid–Stählin: i. m. 694.

²⁸ Jacoby PWRE 7 1912 2738; Jacoby Komm. 319; R. Nicolai: Pater semper incertus. Appunti su Ecateo. Quaderni urbinati di cultura classica. N. S. 56 (1997) 151; The Cambridge history of classical literature. I. The Greek literature. Ed. P. E. Easterling–B. M. W. Knox. Cambridge 1985. 431; A Momigliano: Il razionalismo di Ecateo di Mileto. Athene e Roma N. S. 12 (1931) 133–142; Fränkel: i. m. 394–395; G. de Sanctis: Intorno al razionalismo di Ecateo. Rivista di Filologia ed istruzione classica N. S. 11 (1933) 1; G. Nenci: Un risposta Delfica alla metodologica ecataica (Pind. Olymp. I. 28–36) Critica Storica 3 (1964) 269–286: a bevezetőt vizsgálja alaposan; P. Tozzi: Studi su Ecateo di Mileto II. Ecateo e la cultura Ionica. Athenaeum 41 (1963) 325; P. Tozzi: Studi su Ecateo di Mileto III. Lingua e stile di Ecateo. Athenaeum 42 (1964) 105; P. Tozzi: Studi su Ecateo di Mileto IV. La Ἱστορίαι di Ecateo. Athenaeum 44 (1966) 53.

²⁹ Frg. 1b ismétli a *prooimion* első szavait, Démétrios *De elocutione* című, a stílussal foglalkozó művében azért emeli ki a szavakat, mert az első négy szó egy kólónnak felel meg: „Ezek a kólónok egy gondolatot akarnak elkülöníteni, olykor egy teljes gondolatot, mint ahogyan Hekataios beszél történeti művének az elején: »A milétosi Hekataios így beszél.«”

Le kell szögezni, hogy a *frg.* I első olvasatra is egy programot adó, illetve programul szolgáló sort jelent. Az első kólonban mindjárt meghatározza, hogy ki és melyik városból írja ezt a művet, ez tulajdonképpen egy σφραγίς, miként azt az ókorban már látták, ez tükröződik a *frg.* 1c-ben:

καίτοι τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὅποσοι τινὰ ἔδοξαν ἔχειν δύναμιν ἢ περὶ ποίησιν ἢ καταλογάδην συγγράφοντες, καὶ πρῶτον καὶ τελευταῖον τὸ ἑαυτῶν ὄνομα γραφόντων, ... ὥσπερ Ἑκαταῖος τε καὶ Ἡρόδοτος καὶ Θουκυδίδης.

...noha a többiek mind, akikkel kapcsolatban úgy ítélték meg, hogy van valamilyen tekintélyük vagy a költészet vagy a próza tekintetében, a /művük/ elején vagy a végén a maguk nevét leírták..., miként Hekataios, Hérodotos és Thukydídész.³⁰

A következő érdekesség a μυθεῖται igealak³¹ A harmadik személyű kifejezőmód a munka monumentalitására, ünnepélyességére utal, ami azt hangsúlyozza, hogy a szerző meghal, de megmarad művének ábrándja.³² E. Bickerman³³ ugyanezt a jelenséget véli felfedezni a keleti történelem nagy alakjaival kapcsolatban is.³⁴ Kyros és Dareios esetében a dokumentumok autentikusságának bizonyítása céljából használt formulák a következők voltak:

οὕτως εἶπεν Κύρος·
βασιλεὺς Βασιλέων Δαρείος ὁ Ὑστάσπεω Γαδάτα τάδε λέγει.

A kifejezés először a szóbeli híradások jellegzetessége, később írásban alkalmazták, főleg levelekben, mint például abban a levélben, amit Gadatának írt Dareios. Hérodotos is átveszi és használja a szerkezetet:³⁵

Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Μαρδόνιος τάδε λέγει·
Hérod. VIII 140

Hérodotosnál tehát két formula is használatos, ti. hogy „X így beszél”, „X ilyen dolgokat mond”, majd ezt követően egyes szám első személyben folytatja a mondanivalót. Úgy tűnik, hogy ez szokványos bevezetés egy szóbeli üzenethez vagy levélhez. Hérodotos követi ebben a gyakorlatban Thukydídész is, aki például az első könyvben a következőket mondja:

„ὧδε λέγει βασιλεὺς Ξέρξης Παισαυανί.”
Thuk. I 129

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy ezt a formulát használták a történetírók a Kr.e. V. században a keleti és a nyugati területek közötti üzenetváltások kapcsán és a levelezésekben. Érdekes, hogy később a λέγει ige lesz általános. Miért használta Hekataios a μυθεῖται igét? Mit akart vele a szerző kifejezni? Egyik magyarázat lehet, hogy az eddigi írókhoz és stílushoz való tartozását akarta kifejezni vele a milétosi, ugyanis a homérosi eposzokban gyakran használt kifejezésről van szó.³⁶ Valószínűbbnek látszik azonban, hogy egy keleti faktort követ e kifejezés, esetleg az író a munkát üzenetnek szánja, mégpedig az igét harmadik személyben használva üzen arról, hogy autentikusságát kívánja kiemelni a történetírás történetében először.

³⁰ Ugyanígyen σφραγίς olvasható még *frg.* 18; *frg.* 27–28.

³¹ A *frg.* I μυθεῖται igéjével és 3. személyével foglalkozik A. Corcella: *Ecateo di Mileto così dice. Quaderni di Storia* 43 (1996) 295–301. Corcella a cikkben érdekes párhuzamokat talál Hekataios kifejezése és a keleti illetve görög irodalom néhány szerzője között. *Nenci* i. m. 272: homérosi helyeket sorol, ahol ez az igealak használatos: *Il.* I 74; VII 284; *Od.* I 124; II 202 és 373; IV 152; VIII 497.

³² J. Svenbro: *Storia della lettura nella Grecia antica.* Roma–Bari 1991. 149–150.

³³ E. Bickerman: *The Edict of Cyrus in Ezra. Studies in Jewish and Christian History* I. Leiden 1976. 72–108; J. T. Greene: *The role of the messenger and the message in the Ancient Near East.* Atlanta 1989. 86–87.

³⁴ A ὧδε alak Hérodotosnál a ἦδε alakban köszön vissza (Hérod. I 1).

³⁵ Hérod. V 24; VIII 68a.

³⁶ *Hom. Il.* VII 76; XI 201.

A prooimion további részének vizsgálatához érdemes a kutatásba bevonni Hérodotos munkájának kezdő sorait. Ezzel a bevezetővel könyvtárműi szakirodalom foglalkozik. Teljes elemzésére ezért felesleges lenne vállalkozni, csak azokat a pontokat emeljük ki, amelyek a hekataiosai gondolat- és kifejezésvilág megvilágítása szempontjából fontosak lehetnek. Hérodotosnál csak az első néhány sort tekintjük prooimionnak. Jacoby ezzel szemben két részre bontja az első öt caputot, egy kezdő mondatra, ami az egész művet bevezeti, továbbá egy *excursus*ra.³⁷

A kezdő sorok a következőképpen oszthatók fel:

1. Ἡροδότου Ἀλικαρνησέως ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε
2. ὥς a) μήτε a) τὰ γενόμενα
b) ἐξ ἀνθρώπων
c) τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται
b) μήτε a) ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά
b) τὰ μὲν Ἑλλησι τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα
c) ἀκλέα γένηται
3. τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.
(Hérod. I 1)³⁸

G. Nenci³⁹ tartalma szerint két részre osztja Hérodotos bevezetőjét, az első rész a most megvizsgált néhány szót foglalja magába, és a mondat hosszabb egységére, amely írói programját takarja. Hérodotos első mondatának vizsgálata véleményünk szerint további felosztásra ad lehetőséget. A hérodotosi szöveg három nagyobb egységből, mégpedig jól felbontható kólonokból áll. A 2. pontban két párhuzamos rész található, amelyek elemei megfelelnek egymásnak. Tehát itt szimmetria látszik. A középső sorok ki vannak emelve, ezt mégis úgy fogalmazza meg az író, hogy nem esik szét két egységre az egész gondolatsor. A 3. egység pedig az elsővel szimmetrikus, a prózai könyvek stílusához hasonló.

Hasonló bevezetőt ír Hekataios is. A milétosi prooimion is kólonokból áll,⁴⁰ véleményünk szerint szám szerint négyből.⁴¹ A szimmetria itt is látszik. Először is az első és a negyedik kólonban az író a saját személyiségét hangsúlyozza, néven nevezi magát, akárcsak Hérodotos, kifejti, hogy a leírtak a saját véleményét hangsúlyozzák. A második és a harmadik kólon viszont egymással ellentétben áll, a kulcsszavak az ἀληθέα és α λόγοι.⁴² Ezekkel a szavakkal kívánja felülmúlni Hekataios elődei munkáit, hogy ti. az igazságot keresi szemben a sok és neveléses elbeszéléssel. Ez a hekataiosai műben fellelhető racionális szemlélet erejét, valamint a mítoszkritika súlyának megnövekedését mutatja. Ugyanakkor ezt gyengíti meg azzal, hogy kétszer használja az „úgy tűnik” kifejezést (ὥς μοι δοκεῖ és ὥς ἐμοὶ φαίνονται), így a második és a negyedik kólon is szimmetrikus egymással. Tulajdonképpen a

³⁷ Hérodote: Histoires IV. Ed. Ph. E. Legrand. Les Belles Lettres, Paris 1942. 42: az első öt caputot nősákmánynak nevezi, egységként kezeli. J. L. Myres (Herodotus. Father of History. Oxford 1953. 7) kerüli a prooimion kifejezést, „első mondat”-ról, „bevezetés”-ről beszél, T. Krischer (Herodots prooimion. Hermes 93 [1965] 159–167) az első sorokat egy homérosi prooimion prózai imitációjának tekinti.

³⁸ Hérodotos prooimionjának T. Krischer által készített felosztása. (Krischer: i. m. 159–160); Easterling–Knox: i. m. 428–430.

³⁹ Nenci: i. m. 269–270.

⁴⁰ Jacoby T19.

⁴¹ A görög idézetben zárójelben olvasható az általam javasolt felosztás.

⁴² Hekataios szerint nagy számúak és nevelésesek. Nenci: i. m. 282–289 szerint Pindaros (*Olymp.* I. 28–36) ezt a gondolatot építi be saját művébe:

„Oly sok csoda van, de az emberek szava is

Nagyon eltér sokszor a valótól

S csalfa hazugság hímezi gyakran

Tarka mesék szövevényét.”

Olymp. I. 28–31 (Ford. Csengery János)

mondatot két szó uralja: a τᾶδε és a ὅς μοι δοκεῖ. Ezekkel a kifejezésekkel alárendeli a történelmi perspektívát a saját, egyéni látásmódjának (a δόξα-t nem tudta kizárni).

Az összehasonlítás eredményeként megállapíthatjuk, hogy Hérodotos prooimionjában kettősség figyelhető meg. Az egyik hatás Hekataiosé, akitől a halikarnassosi a kutatási kedvet, az igazság utáni vágyat örökli, valamint a σφραγίς-t. A másik szerző, akinek hatását felfedezhetjük a Hérodotosi prooimionban, Homéros. Az egész mondat egy egyszerű homérosi prooimionra emlékeztet minket. Homérosnál ennek három eleme van, a múzsák segítségül hívása, a téma felvázolása és az okok feltárása. A második egységben található Hérodotosnál is a téma megjelölése (a hellének és a barbárok közötti háború), a harmadikban pedig a háború okainak feltárása. Hérodotos azt emeli ki, hogy nem kíván foglalkozni mással, csak a jelennel, s csak az emberi dolgokkal és történésekkel. Átveszi tehát az epikus és a történetírói hagyományokat is, de mindkettőt meg kívánja újítani.

A fenti elemzés alapján úgy véljük, hogy Hekataios terve és célja is ugyanaz, mint Hérodotosé, az igazság keresése, de ő még nem jut el a ἱστορίας ἀπόδειξις-ig. Hérodotos mégis maga előtt tudta a kezdő sorainak megírásakor Hekataios történelmi művének elejét, miként Thukydides⁴³ Hérodotosét.

DR. GESZTESI ENIKŐ
Garay János Gimnázium, Szekszárd
E-mail: gesztesie@tolna.net

⁴³ Thuk. I 22: οὐδ' ὅς ἐμοι ἐδόκει. Ezzel a kifejezéssel fordul szembe Thukydides a hekataiosai δόξα-val.